

VYUŽÍVANIE KREŠŤANSKÝCH HODNÔT A SVIATKOV V POLITIKE

MARIÁN DĚD

ABSTRAKT

Krešťanské hodnoty a sviatky sú v dnešnej modernej a globalizovanej spoločnosti vystavované neustálemu tlaku a novým výzvam. V našej štúdiu sme sa preto zamerali na analýzu východiskového stavu a zobrazenie vzájomného vzťahu medzi krešťanskými hodnotami a politikou. Asi najviditeľnejším zasahovaním štátu do cirkevnej sféry je dnes politika sviatkov, cez ktorú sa vlády dlhodobo snažia ovplyvňovať široké masy obyvateľstva. Oveľa intenzívnejšie a efektívnejšie sú však mnohé duchovné hodnoty využívané v predvolebných kampaniach s cieľom zvyšovať preferencie a osloviť ľudí niečím tradičným a hodnoverným. Garanciou hodnovernosti je pritom cirkev samotná, ktorá ako jediná ochraňuje skutočné, duchovné a významové hľadisko týchto hodnôt. Tu sme sa snažili zdôrazniť vplyv politiky na cirkev a človeka, ktorý si musí vybrať medzi vierou na povrchu, ktorá je prítomná v spoločnosti a ňou je aj formovaná. Alebo zvolí ťažšiu cestu vnútornej viery, kedy sa musí odosobniť od spoločenského a hľadať tradičné pramene bez deformácie.

Kľúčové slová: krešťanstvo, krešťanské hodnoty, sviatky, náboženstvo, viera, politika,

ABSTRACT

Christian values and holidays are exposed to constant pressure and new challenges in today's modern and globalized society. In our study, we have therefore focused on analyzing the baseline and showing the relationship between Christian values and politics. Perhaps the most visible interference of the state into the church sphere is the policy of holidays today, through which governments have long been trying to influence the broad masses of the population. However, much more intense and effective is the use of many spiritual values in pre-election campaigns to raise preferences and reach people with something traditional and trustworthy. It is the Church itself that guarantees the validity, which, as the only one, protects the true, spiritual and meaningful aspects of these values. Here we have tried to emphasize the influence of politics on the Church and the man, who must choose between the belief on the surface that is present in society and it is also formed. Or chooses the harder way of inner faith, when it has to de-socialize and search for traditional sources without deformation.

Key words: christianity, christian values, holidays, religion, faith, politics,

Vzťah medzi cirkvou a štátom rovnako tak medzi náboženstvom a politikou sa formoval po tisícročia. V istej dobe mala prevahu cirkev v inej zase štátna moc. Postupne sa zadefinovali hranice a oblasti, v ktorých cirkevná či svetská moc pôsobila a ovplyvňovala tak životy ľudí. Tak ako sa menil tento vzájomný vzťah, menili sa aj hodnoty spoločnosti, tejto výzve sa musel prispôbiť aj štát a jeho politické elity vo svojej argumentácii ale rovnako tak aj cirkev. Dnešná spoločnosť predstavuje veľmi pluralitný a heterogénny organizmus, ktorý podlieha neustálemu vývinovému procesu. Politika sa snaží odpovedať na potreby svojich občanov – voličov a cirkev sa orientuje na udržanie priazne svojich veriacich. Táto moderná doba globalizovaného spoločenského poriadku tak dáva značný priestor pre vznik vzájomného využívania.

Cieľom nášho príspevku je zamerať sa na využívanie kresťanských hodnôt a cirkevných štátnych sviatkov v prospech dosahovania politických cieľov modernými politickými elitami. Tie si uvedomujú, že moderná predvolebná kampaň vedená na sociálnych sieťach môže byť dnes veľmi účinným nástrojom, no napriek tomu nedokáže pokryť všetky vekové a cieľové skupiny. Zároveň musí v sebe obsahovať hodnoty vštepované do spoločnosti po stáročia. Kresťanské hodnoty obsiahnuté v cirkevných sviatkoch štát začal využívať vo svoj prospech keď si uvedomil ich potenciál. V minulosti to bolo len zdôrazňovanie ich dôležitosti a historického odkazu neskôr s ekonomickými a spoločenskými zmenami dochádzalo aj k transformácii využívania obsahu alebo udalosti samotnej. Politická moc začala prehodnocovať rôzne historické medzníky slovenskej štátnosti či kultúry. Posudzované boli dni ako 29. august, 28. október, 30. október, 1. január či 1. september. Kontroverzné boli aj pozostatky komunistickej minulosti, ktoré predstavovali priestor pre diskusiu u ich pretrvaní alebo zrušení, resp. nahradení novými sviatkami. Politický režim v rozmedzí rokov 1948 -1989 nevedomky prispel k ochrane a istej nedotknuteľnosti cirkevných sviatkov. Jedinú výnimku požíva septembrový sviatok Sedembolestnej Panny Márie, ktorý bol vzhľadom na jeho zakázané verejné slávenie vnímaný síce ako cirkevný sviatok, avšak s vysokou mierou politickej konotácie. Komunistický režim v minulosti nepripisoval prílišný rešpekt či uznanie cirkevným sviatkom a už vonkoncom nie ich náboženskému obsahu či potrebe religióznej a spirituálnej forme ich prežívania. Ochranu a potrebu rešpektu zo strany štátu si cirkevné sviatky a hodnoty začali získavať až postupne po roku 1989. Jednak na základe ich silného historického odkazu a zakorenenia v slovenskej kultúre a tradíciách, ale aj vďaka zákonnému zakotveniu v roku 1993.

Silné postavenie katolíckej cirkvi na Slovensku a jej oddaní veriaci umožnili pretrvanie týchto tradícií a hodnôt až do súčasnosti. Získali tak nádych spirituality, duchovna

a intímneho odovzdávania v kruhu rodiny z generácie na generáciu. Počas komunistického režimu neboli síce zakázané ale ich náboženský obsah bol značne limitovaným. Práve preto sa rozvíjali len vďaka rodinnému prežívaniu, ktoré pretrvalo do súčasnosti a dnes možno viac ako samotný cirkevný obsah a odkaz dominuje možnosť tráviť spoločný čas v kruhu rodiny počas voľného pracovného dňa s vedomím spomienky na obsah tohto sviatku. *„Od politickej zmeny v roku 1989 prežívajú v podmienkach liberálnej spoločnosti tieto sviatky akési obnovenie svojej kontinuity a nárast oblúbenosti. Nielen v podobe návratu skupín veriacich k ich slobodnému sláveniu podporovanému cirkvami, ale aj vo forme masmédiami šírených informácií o ich náboženských významoch, obsahoch a starších i súčasných spôsoboch ich slávenia. Tie, paralelne so snahou cirkvi presadzovať ich náboženské obsahy, prenikajú ku všetkým skupinám obyvateľstva tiež vo formách podporovaných aj reklamou a obchodom, prítomných vo verejnom priestore.“* (Popelková, 2014,s.23)

Moderný politický marketing a snaha o zaujatie či udržanie si voliča nútia vládnuce politické strany prijímať aj nábožensky menej populárne rozhodnutia. Tým bola aj snaha o rušenie cirkevných sviatkov z dôvodu nadštandardne vysokého počtu štátnych sviatkov v Slovenskej republike. Prekážkou v prípade snahy o zrušenie cirkevného štátneho sviatku je však nástroj medzinárodného práva – Vatikánska zmluva podpísaná medzi Slovenskou republikou a Vatikánom. Tá umožňuje zrušenie cirkevného sviatku len na základe dohody oboch strán a k tomu je potrebné otvorenie tejto zmluvy. Slovenská vláda na čele s R. Ficom sa však nechcela spornému otváraní Vatikánskej zmluvy vyhnúť a cirkevný sviatok nechcela zrušiť, iba presunúť. V prípade, že prípadne na pracovný deň, slávil by sa najbližšiu nedeľu nasledujúcu po tomto dni. Jednalo by sa o veľmi elegantné obídanie cirkvi, ktoré však skončilo neúspešne a vládnuca strana nakoniec túto novelizáciu ďalej neriešila.

Dnešná cirkev čelí viacerým výzvam a jednou z nich je vytváranie novej platformy spolupráce, napríklad s mimovládnyimi organizáciami. Tie na seba postupne preberajú niektoré úlohy sociálnej politiky, ktoré v minulosti riešil štát. Pozícia cirkvi v tomto vzťahu je výhodná, nakoľko môže poskytnúť široké zázemie podpory a pomoci ako materiálnej či fyzickej, tak aj finančnej. Zároveň to umožňuje udržiavanie trendu v spoločnosti a vytváranie nových väzieb na ľudí a občanov, ktorí nemusia byť ani veriacimi. Postavenie cirkvi na území Slovenskej republiky sa neustále vyvíja a v sa súčasnosti podľa posledného sčítania obyvateľstva k rímskokatolíckej cirkvi hlási niečo cez 3,3 milióna veriacich, pričom evanjelická cirkev ako druhá najpočetnejšia presahuje hranicu 300 tisíc veriacich. Obe cirkvi však na našom území medzi rokmi 2001 až 2011 zaznamenali prepád počtu veriacich atakujúci hranicu 20%. To sú údaje vyžadujúce si zvýšenú pozornosť aj najvyšších

cirkevných hodnostárov. Napriek tomu pozícia a vplyv cirkvi na spoločenský život sú nepopierateľné. Tento fakt využívajú vo svoj prospech aj politici. Často krát sme boli svedkami zmeny postoja vládnucich politických elít k zasahovaniu cirkvi do politiky. Tieto prístupy boli zaznamenané aj v uplynulých prezidentských voľbách, kde dochádzalo k ovplyvňovaniu a oslovovaniu cirkevných hodnostárov, aby nezasahovali do volebného procesu a neovplyvňovali či nesmerovali voličov. Paradoxné je, že ten istý kandidát, ktorý sa snažil znížiť mieru zasahovania cirkvi do politického boja, využíval vieru a náboženstvo vo svojej kampani. Súboj medzi štátom a cirkvou predstavuje jeden z historicky najstarších konfliktov v dejinách ľudstva. Pápež Benedikt sa však na túto tému vyjadril pomerne jasne, že každý človek má právo zasahovať do riadenia spoločnosti, v ktorej žije. Práve preto sa má zúčastňovať volieb a racionálne, so zdravým rozumom a úsudkom si voliť svojich zástupcov. (Martinický, 2014)

Tradičné kresťanské hodnoty v európskej politike nevymreli, naopak tešia sa stále väčšej popularite. Prieskum vykonávaný v členských štátoch EÚ sledujúci pomenovanie najdôležitejších výziev pre spoločnú európsku politiku, priniesol zaujímavé zistenia. Prvú pozíciu v ankete obsadila potreba prinavrátiť tradičné kresťanské hodnoty spoločnosti, ktorú pociťuje až 56% oslovených respondentov, na druhom mieste s 52% skončila oblasť spoločnej obrannej stratégie a armády. Otázky zamestnanosti, nezamestnanosti a trhu práce získali len 30 % podporu občanov členských štátov EÚ. Máme za to, že európsky občan je uvedomelý a snaží sa o zachovanie svojich tradícií a kultúry, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou každého náboženstva. Výsledky tohto európskeho trendu by mohli znamenať posun aj v postavení a preferenciách kresťansky zameraných politických strán na Slovensku. (Záborská, 2017)

V tejto sfére došlo v posledných rokoch k značným prepacom popularity. Postupne sa však ukazuje opätovné narastanie záujmu o ich myšlienky, nápady a postoje. K tradičným hodnotám, ktoré tieto politické subjekty stavajú do popredia patrí človek, sloboda, rodina, rodinný život, štát, domov, medzinárodné spoločenstvo, mravnosť vo verejnom živote, solidarita, spravodlivosť, subsidiarita a samozrejme kresťanská demokracia. Pri detailnejšom posúdení niektorých vyššie uvedených hodnôt nachádzame paralelu aj s inými politickými stranami, ktoré sa v určitých etapách svojho politického života rozhodli začleniť tieto tradičné hodnoty do svojho portfólia a uchádzať sa tak o preferencie voličov. Väčšinou sa však jednalo o účelové konanie motivovať časť elektorátu, aby prestúpil z jednej na druhú stranu.

S hodnotovým rámcom úzko súvisí zodpovednosť, ktorú kresťanstvo do Európy prinieslo. Tú môžeme vnímať vo vertikálnej a horizontálnej rovine. Vertikálna poukazuje na

zodpovednosť voči Bohu samotnému, v ktorom sa odrážajú hodnoty v spoločnosti. To vytvára priestor pre vznik hierarchie hodnôt kde na ich čele stojí ľudský život a ľudská sloboda. Významnú pozíciu tu zohráva aj súžitie s minulými a budúcimi generáciami a ich vzájomná akceptácia. Horizontálna rovina predstavuje ľudskú zodpovednosť a vyplýva z Kristovej obeti za každého človeka. Využívanie či zneužívanie kresťanských hodnôt v politike je tak pokušením vládnucich, ktorí si uvedomujú silu a obsah týchto pojmov v spoločnosti ako aj rozsah členskej základne. Riziko však spočíva v negatívnych konotáciách a vysvetleniach kedy sa kresťanské hodnoty stávajú nemou slúžkou politického boja. Príkladom môže byť zneužívanie návratu ku kresťanským hodnotám ako apelovanie na vznik nového nástroja pre boj proti moslimom, resp. migrantom z islamského sveta. Kresťanská viera však nepodporuje nepriateľstvo a rasovú či etnickú diskrimináciu. Jej cieľ je presne opačný – snaha potláčať takéto prejavy v spoločnosti. Napriek tomu dochádza k adopcii týchto hodnotových foriem pre popularizovanie podobných tém v spoločnosti. Ako uvádza synodný kurátor **V. Zikmund**: *Obávame sa, aby sa kresťanské hodnoty nestali prázdnyim pojmom, aby sa nezabúdalo na ich skutočnú podstatu. Neprijateľné je pre nás zneužívanie týchto pojmov a ich podobných pre šírenie predsudkov a nenávisťi voči cudzincom, menšinám, utečencom či komukol'vek inému. Rovnako tak vidíme vyprázdňovanie a ochudobňovanie tohto pojmu komercializáciou Vianoc a ostatných cirkevných sviatkov, ktoré tak upadajú do roviny prenasledovania materiálnych statkov a pôžitkov.* (Zelenka, 2016)

Politizácia náboženstva alebo sakralizácia politiky? Táto otázka vyvoláva množstvo variácií nazerania na nami skúmanú problematiku. Tá sa netýka výsostne len kresťanského náboženstva, ale aj iných ako napríklad islamu. Výskumy profilu džihádistov poukazujú na fakt, že len málo z nich sa riadilo príkazmi islamu a ich poznanie Koránu bolo obmedzené na pár notoricky známych viet. Rovnako zaujímavé boli konštatácie, že Bin Ládín bol viac inšpirovaný americkými akčnými filmami ako reálnou filozofiou islamu. Narastanie strachu z globalizačných procesov môže v spoločnosti vyvolávať potrebu adopcie náboženských hodnôt a symboliky na dovysvetľovanie významu a zmyslu niektorých javov. Tento jav nastáva keď zlyhávajú sekulárne symboly a gestá, zároveň sa však zvyšuje možné riziko povyšovania istých entít nad iné. Príkladom nám môže byť jeden poľský farár, ktorý vo svojich kázňach veľmi kontroverzne vymenil Boha za národ a snažil sa tak agitovať spoločnosť proti prílevu migrantov do Európy. Politický populizmus v migračných otázkach takmer nepozná hraníc a snaží sa za každú cenu vyťažiť z tejto aktuálnej témy kapitál. Nám však otvára priestor pre oveľa závažnejšiu úvahu, či migračná kríza nie je pre spoločnosť cennou príležitosťou kedy si môže uvedomiť nakoľko dochádza k strate morálnej a kultúrnej

identity. Zároveň, ak by sme chceli priviesť migrantov k rešpektovaniu či dokonca uznávaniu hodnôt nášho kresťanského – európskeho sveta, musíme sa veľmi intenzívne zamyslieť nad tým kde sa môžu stretnúť s týmito hodnotami v čistej a nepoškvrnenej podobe bez spoločenských deformácií? Ako uvádza **T.Halík**, : „*Náboženstvo vždy ponúkalo pedagogicko-terapeutické spôsoby, ako vďaka rituálom a neskôr cestou interpretácie zmierňovať, sublimovať a kultivovať strach a agresivitu. Ponúkala obraz sveta ako zmysluplného celku a interpretovala náhodné, väčšinou tragické životné situácie tak aby zabraňovala strachu z absurdity a nepochopiteľnosti. Zároveň ale vyučovala normám, zaisťujúcim mier a spravodlivosť vo vzťahoch medzi ľuďmi a medzi spoločnosťami.*“ (Halík,2017)

Vyššie naznačená myšlienka vytvára priestor aj pre úvahu nad prácou amerických politologických vedcov, ktorí vypracovali výskum na overenie hypotézy vzájomného vzťahu medzi veriacimi ľuďmi a ich sklonom k autoritárskym či rigidným formám chápania sveta a spoločnosti, tak ako je tomu napríklad v totalitárnych ideológiách. Výsledky však boli veľmi mátauce, nakoľko u niektorých silne veriacich sa naozaj objavili indikácie smerujúce k rigidným formám moci a u druhej skupiny bol zistený presný opak vykresľujúci altruizmus, toleranciu či kreativitu.

Pokiaľ chceme úspešne pochopiť vzťah využívania kresťanskej viery v politike, musíme si uvedomiť o aký typ viery ide. **Eckhart** tvrdí, že „*vonkajší*“ človek má „*vonkajšieho*“ Boha a človek „*vnútorný*“ má Boha „*vnútorného*“. Vonkajší človek žije na povrchu a je neautentický, užíva si konformné prejavy správania a je odrazom života spoločnosti a politického režimu, v ktorom žije. Preto aj jeho viera je projekciou obrazu Boha, zasiahnutého spoločenským dianím, ľudským konaním, strachom a želaniami. Tento druh náboženstva **Feuerbach**, **Marx**, či **Freud** nazývajú odcudzujúci. Človek si uvedomuje hodnoty, ktoré mu viera dáva, ale nedokáže prežiť ich čistú podobu, pretože tá bola poznačená životom v súčasnej globalizovanej spoločnosti. Na druhej strane stojí človek vnútorný, ktorý si uvedomuje hĺbku a dôležitosť týchto hodnôt a prechádza rozsiahlou existenciálnou premenou vďaka, ktorej môže objaviť vnútorného Boha. (Halík, 2017)

Nachádzame tu analógiu medzi intenzívnym a extenzívnym chápaním kresťanského náboženstva. Postmoderná teológia obhajujúca intenzívne stanovisko vníma Boha ako tajomného a presahujúceho rozumové súdy. Extenzívne chápanie je liberálnejšie a umožňuje veriacim vybrať si konkrétnu hodnotu, alebo hodnoty vnímania cirkvi ako ornamentu svetskej moci či organizátorku nostalgických pamätných slávností. Rozdiel medzi islamským fundamentalizmom a týmto ponímaním má mnohé antagonistické prvky, ale môžeme tu nájsť aj istú podobnosť mentality, či snahy zachrániť a nastoliť niečo čo už dávno nie je. Svet

stojaci na tradičných princípoch, hodnotách a ideách, ktoré nie sú deformované spoločnosťou ani politikou a poukazujú na vnútornú silu a pokoru viery, verzus moderný svet, ktorý čelí viacerým výzvam globalizovanej spoločnosti. Úloha náboženstva a udržania viery u veriacich sa stáva stále náročnejšou a musí reagovať na nové výzvy a podnety. Medzi tie najvýznamnejšie výzvy, ktorým bude cirkev čeliť v nasledujúcich rokoch patrí reprivatizácia a repolitizácia náboženstva – snaha o celosvetový masívny návrat náboženstva do verejného a politického života. V poradí druhou výzvou je samotný proces globalizácie, ktorý výrazne mení sociálne úlohy náboženstva, posilňuje náboženskú pluralitu a vytvára priestor pre rozvoj ekumenických snáh a medzi náboženský dialóg. (Harmanoš, 2012)

Vzťah medzi kresťanskými hodnotami a politikou je veľmi dynamicky fungujúcim a neustále sa formujúcim mechanizmom. Súčasnú politickú elitu si uvedomujú neustálu dôležitosť, pozíciu a vplyv viery na ľudí a snažia sa nenásilným, no cieľovým spôsobom využívať tieto možnosti vo svoj prospech. Cirkev musí byť obozretnejšia ako kedykoľvek predtým aby nebola zatiahnutá do otvorených politických bojov, ktoré by využívali jej hodnoty v transformovanej podobe. Adopcia a prezentácia kresťanských hodnôt sa dnes objavuje naprieč programami rôznych politických strán a nie je tak výsostne jedinečná len u kresťanských alebo kresťansko-demokratických konzervatívnych politických subjektov ako v minulosti. Táto skutočnosť však zvyšuje nároky na cirkev, najmä v oblasti ochrany historického duchovného a tradičného obsahu, ktorý tieto pojmy a hodnoty obsahujú.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

HALÍK, T. 2017, *Náboženství a společnost. Návrat náboženství ?*, 2017. In cspf.ff.cuni.cz, Praha. Centrum pro studium politické filosofie, etiky a náboženství [online].[cit.24.10.2017] Dostupné na internete:<http://halik.cz/cs/tvorbaclanky-eseje/nabozenstvispolecnost/clanek/363/>

HARMANOŠ, M. 2012 *Kresťanstvo a globalizácia*. 2012. In publik.sk, [online]. [cit.28.10.2017] Dostupné na internete:http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Chovanec1/pdf_doc/83.pdf

MARTINICKÝ, P. 2014. *Cirkev a politika, R. Fico verzus pápež František*, in dennikpostoj.sk,[online].[cit.14.10.2017] Dostupné na internete:<https://blog.postoj.sk/7372/cirkev-a-politika-r-fico-verzus-papez-frantisek>

POPELKOVÁ, K. a kol, 2014. *Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?* Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 328 s.. ISBN: 978-80-970975-3-0

ZÁBORSKÁ, A. 2017. *Slováci chcú od Európy kresťanské hodnoty, spoločnú obranu a vyrovnanie ekonomických rozdielov.* 2017, In europskenoviny. sk, [online]. [cit.21.10.2017] Dostupné na internete: <https://europskenoviny.sk/2017/01/25/anna-zaborska-slovaci-chcu-europy-krestanske-hodnoty-spolocnu-obranu-vyrovnanie-ekonomickych-rozdielov/>

ZELENKA, J. 2016. *Politici zněžívají pojem křesťanské hodnoty. Podněcují jim nenávist, varuje církev.*, in lidovenoviny.cz, 2016. online]. [cit.24.9.2017] Dostupné na internete: https://www.lidovky.cz/politici-zneuzivaji-pojem-krestanske-hodnoty-podnecuji-jim-nenavist-varuje-cirkev-gmn-/zpravy-domov.aspx?c=A161020_160218_ln_domov_jzl

KONTAKT NA AUTORA

PhDr. Marián Děd, PhD.
FVP VS - VŠD
marian.ded@vsdanubius.sk